

LIBRIS

We know
books

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.librariaeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CERNAT, PAUL

Bacovia și noul regim al literaturii /
Paul Cernat. - București : Eikon, 2022
ISBN 978-606-49-0775-2
821.135.1.09

DTP și copertă: Mihăiță Stroe

Editor: Valentin Ajder

Paul Cernat

Bacovia și Noul Regim al literaturii

E I K O N

București, 2022

Cuprins

1. Bacovia și Vechiul Regim al criticii	5
2. Noul regim al receptării.....	38
3. „Ca și Bacăul, am și eu legenda mea”	74
4. Bacovia și mutațiile poeziei românești. Cele două bacovianisme	85
5. Trans-simbolismul bacovian.....	92
5.1. Mutații și epigonisme post-romantice	92
5.2. Tratatul de descompunere al unui decadent	97
5.3. Un estetism dezaristocratizat	102
6. Bacovianismul „morbid”	108
6.1. Un sicriu de plumb pentru un secol agonice	108
6.2. Lumea-cimitir.....	114
6.3. Figuri ale căderii și disoluției.....	115
6.4. La groapa Vechiului Regim.....	117
7. Un poet al anorganicului.....	119
7.1. Metale grele și foarte grele	119
7.2. Uscarea ființei.....	124
7.3. Mizerabilismul.....	128

Anotimpurile după Bacovia. Meteorologia poeziei.....	130
Boemul damnat de pe calea lui Bacchus	144
Afinități la distanță.....	159
10.1. Bacovia, Caragiale și „vîrsta modernă a literaturii”	159
10.2. Doi „poeți-pereche”: Arghezi și Bacovia	168
10.3. Vecinătăți transgresive: Tzara, Blecher	185
10.4. Bacovia și „generația războiului”	192
10.5. Cu Fondane și Cioran prin târgul moldovenesc de provincie.....	196
Trist în țara lui Hübsch	202
11.1. Poezia electricității și a asfaltului	202
11.2. Poetul citadin și natura sălbatică	205
11.3. Land of Utopia	209
11.4. Tricolorul din havuz	211
11.5. Țara tristă, plină de humor	214
11.6. Înstrăinare și exil	216
O religiozitate minimalistă. Falsul satanism	219
Boala ca metaforă	231
„Un poet al nebuniei”. <i>Mad poetry</i>	236
Seduția prin antiseducție. Sexualități și feminități bacoviene.....	251
Bacovianismul social și politic.....	271
16.1. Idealistul socialist.....	271
16.2. Anarhistul.....	295

16.3. Camuflajul apolitic, Partidul Națiunii ș.a.	302
16.4. Bacovia, poet social?	306
16.5. Împlinirea „profețiilor”	318
17. Proza prin inducție poetică. Biografism și metaliteratură.....	328
18. Un artist al punctuației.....	351
19. <i>Cogito</i> și reflexivitate.....	355
20. Cît de genuin era „antiteoreticul” Bacovia?	363
21. Livresc și metapoezie	371
22. „Compozitorul de vorbe” și muzica lui	380
22.1. Instrumente, genuri și specii	380
22.2. Arta improvizației. <i>Jazz poetry</i>	383
22.3. De la <i>lied</i> -uri la <i>rap</i>	388
23. Întoarcerea din Infern.....	392
23.1. Păsările.....	392
23.2. Comedii bacoviene.....	398
24. Epuizări și eșecuri.....	412
25. Poetul ca persoană și <i>persona</i>	419
26. Mutantul minimalist.....	424
26.1. Poezia elementară și poezia elementelor	424
26.2. Minimalism: scurt ghid de utilizare	426
26.3. Minimalismul decadent	430
26.4. Minimalismul contingent	434

I. Bacovia și Vechiul Regim¹ al criticii

Într-un articol scris la centenarul nașterii lui George Bacovia și intitulat, profetic, *Un poet pentru viitor*², Mircea Iorgulescu anticipa, pornind de la un diagnostic al tendințelor existente, o dinamică a recepției poetului care avea să se confirme dincolo de orizontul secolului 20: „Între scriitorii români, Bacovia are cel mai spectaculos destin literar. Steaua poeziei lui, vreme de câteva decenii aparent staționară în zona valorilor de al doilea rang, a început să urce fulgerător, înălțându-se pe o traiectorie care în epoca postbelică l-a adus pe Bacovia în același plan cu marii poeți ai veacului... Bacovia ne apare ca un veritabil poet pentru viitor, inclusiv în sensul că nu e deloc improbabil ca autorul *Lacustrei* să fie socotit, poate până la sfârșitul acestui secol, drept cel mai mare liric «modern» al nostru. De aceea, sub raportul carierei în

¹ Folosesc termenii de „Vechi Regim”, respectiv „Nou Regim” într-un sens apropiat, pe de o parte, de cel consacrat (*Ancien Régime* desemnând regimul feudal absolutist, „de drept divin”, de dinaintea Revoluției Franceze, cu toate implicațiile acestuia) și, pe de altă parte, într-un sens apropiat de noțiunea de sistem. Poezia (și, prin extensie, literatura) apare astfel ca rezultanta unor condiționări multiple, de la cele politico-economico-juridice la cele culturale, cu o funcție, o legitimitate și un statut social adaptate configurațiilor modernității.

² Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, Editura Cartea Românească, București, 1982, pp. 83-86.

postumitate, Bacovia e comparabil doar cu Eminescu; deși în realitate totul îi deosebește.” Afirmatii asemănătoare, chiar dacă fără aceeași notă superlativ-profetică (ecou al maioreșcianului „pe cât se poate omenește prevedea...”), fuseseră formulate și cu alte prilejuri; într-un medalion din 1929³, Mihail Sebastian opina că „poezia lui Bacovia e singura dramă sinceră pe care, de la Eminescu, o manifestă literatura noastră”, cu o *coda* anticritică pe care o vom regăsi, de asemenea, peste decenii: „jucăriile critice se sfărîmă neînțelegătoare și umilite în fața miracolului”, pe care o vom regăsi, adesea, în comentariile mai recente. Putem constata azi că în era globală poezia „provincialului” Bacovia supraviețuiește inclusiv paradigmei care l-a canonizat pe Eminescu ca „poet național”, fiind compatibilă cu evoluțiile „post-naționale” și „post-umaniste” ale poeziei (ceea ce nu vrea să însemne, cu nici un chip, că ar fi, prin asta, mai „valorosă” literar). Bacovia e, apoi, un poet care a obligat critica autohtonă să se confrunte, timp de un secol și mai bine, cu propriile criterii, punînd-o nu o dată în dificultate. Nu atât valabilitatea evaluărilor interesează aici, cît „mutația valorilor estetice” care a favorizat – sau, dimpotrivă, a defavorizat receptarea unui segment sau altuia al literaturii bacoviene; o literatură, prin excelență, a confruntării cu limita (inclusiv cu cea a conceptului modern de poezie) și o literatură a limitei. Ceea ce contrariază e faptul că poezia „tînără” a ultimelor cinci decenii și-a descoperit un model în formula ultimelor culegeri ale unui poet spre sfîrșitul vieții, considerat involuat intelectual de *mainstream*-ul critic, pentru care *Plumb* rămîne singurul său volum care contează. Nu-i mai puțin adevărat că, pentru același *mainstream*, compatibilitatea dintre „ultimul Bacovia” și poetica dominantă – „minimalistă” – a noilor promoții e o dovadă a involuției literare a celor din urmă, dacă nu și a „noii paradigme”, dezvrăjite și dezzeroizate.

³ Mihail Sebastian, Bacovia, în *Revista scriitoarelor și scriitorilor români*, București, an III, nr. 3, martie 1929, p. 42.

Primii susținători ai lui Bacovia au fost, se știe, „artiștii” grupărilor filo-simboliste: Al. Macedonski, I. M. Rașcu, Ion Minulescu, I. Ludo, Ion Vinea, N. Davidescu, Adrian Maniu, Ion Pillat, B. Fundoianu și – cu nuanțe – F. Aderca, nu criticii cu portofoliu. *La critique des artistes*, cum a numi-o Albert Thibaudet, e un *lobby* de avangardă, necesar, dar nu suficient. Or, decenii de-a rîndul, Bacovia a fost mai mult un poet „al scriitorilor” decît „al criticilor.” Chiar și după epuizarea simbolismului și asimilarea acestuia în modernismele poetice interbelice (inclusiv în cele de tip neo-tradiționalist), critica „estetică” îl va privi cu relativă compasiune, printr-o grilă cvasi-clasicizantă. Cu excepția notabilă a lui Perpessicius, critic-poet și impresionist pur, ecumenic, deschis către toate formulele literare, inclusiv către cele mai novatoare, aproape toți cronicarii literari interbelici importanți (de la Pompiliu Constantinescu și Șerban Cioculescu la Vladimir Streinu) îi vor aprecia – superlativ – doar volumul de debut, văzînd în celelalte o involuție continuă; revine, în articolele lor, și ideea unei lucidități aflate „pe marginea demenței”. E. Lovinescu, care l-a simpatizat, iar în 1929 a inițiat, la editura „Ancora”, care-i tipărea revista și cărțile, alcătuirea unei antologii reprezentative din primele două volume bacoviene⁴, vedea în el o natură „cinestezică”, fără conștiință estetică („Legătura acestei poezii cu simbolismul e prea fățișă pentru a fi nevoie s-o subliniem prea mult: ea e expresia celei mai elementare stări sufletești, e poezia cinesteziei imobile, ce nu se intelectualizează, nu se spiritualizează, nu se raționalizează, cinestezie profund animalică, secrețiune a unui organism bolnav, după cum e igrasia zidurilor umede”). Iar pentru *mainstream*-ul criticii universitare (de la N. Iorga și M. Dragomirescu la Ovid Densusianu; din motive necunoscute, G. Ibrăileanu l-a ignorat complet) poetul *Plumbului*

⁴ V. „figurina” din *Sburătorul literar*, București, I, 30, 1922, pp. 61-63, reluată în *Critice IX*, Editura Ancora, București, 1923, pp. 51-57 și în *Istoria literaturii române contemporane*, vol. I, Editura Ancora, București, 1926.

face figură de minor monocord. În 1922, dogmaticul post-maiorescian Mihail Dragomirescu, autorul „esteticii integrale” și al unei „științe a literaturii”, se îndoia – într-o dezbatere organizată de Institutul de literatură pe care-l patrona la Facultatea de Litere și Filosofie din București – că poezia bacoviană „există realmente”, văzînd în ea doar o legendă⁵. Nu trebuie uitat faptul că, în epocă, literatura „bolnavă” – asociată estetismului post-romantic – era stigmatizată în *mainstream*. Ideologul semănătorist N. Iorga, pentru care „sănătatea morală” a literaturii naționale reprezenta un criteriu decisiv de evaluare, a privit cu compătimire poezia bacoviană („o viziune personală, tristă, *amărită* a lucrurilor într-un biet ritm *fleșcăit*”⁶), iar Ovid Densusianu, promotor, la revista *Vieața nouă* (unde Bacovia a colaborat episodic) al unui simbolism academizant, cu tentă neoclasică, a tratat-o de sus (ca „unilaterală” și depășită), deși a publicat-o condescendent („Dl. Bacovia amintește... des «nervii», «enervarea», uitînd că nu este voie să insiști prin aceste cuvinte directe asupra stărilor de suflet ce vrei să le exprimi – mai mult indirect trebuie să iasă efectul”⁷). Mai tîrziu, în edițiile succesive ale *Istoriei literaturii române*, D. Murărașu avea să situeze poezia bacoviană nu dincolo, ci dincoace de simbolism (care trimite către ea doar „cîteva ecouri”), „elementaritatea” versurilor fiind străină de orice intelectualizare „modernistă – și prin urmare didactică.”⁸ Prejudecățile normativ clasicezante, ținînd de paradigma mecanicii clasice newtoniene, nu de

⁵ Pe 5 decembrie 1922, în prezența lui Nicolae Iordache (viitorul Vladimir Streinu), Șerban Cioculescu, Em. Constantinescu, Al. Bădăuță. V. Buletinul Institutului de Literatură, nr. 21, București, 1922, pp. 220-228; Vladimir Streinu va republica referatul în *Cugetul românesc*, București, I, 1922, vol. II, p. 208.

⁶ N. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, II, *În căutarea fondului*, ed. Rodica Rotaru, Editura Minerva, București, p. 249 (ed. I. Editura Adevărul, București, 1934, pp. 228).

⁷ Ovid Densusianu, *Vieața nouă*, XII, 1, martie 1916, pp. 33-34.

⁸ Editura Cartea Românească, București, 1935, pp. 402-403.

cea einsteiniană a fizicii microparticulelor sau a mecanicii cuantice, se combină astfel cu un normativism academic de tip romantic, acreditat pe filiera lui Goethe din *Poezie și adevăr* și potrivit căruia inspirația poetică ar fi mai mult un act al naturii decît o creație a scriitorului, și se „varsă” în subconștientul unui modernism heterodox, dominat de prejudecata intelectualizării.

Negativitatea, „simplitatea” și „sinceritatea” poemelor au generat însă și în rîndul comentatorilor favorabili atitudinii asemănătoare; pentru N. Davidescu, unele poeme bacoviene lasă senzația că nu sunt „nici măcar nu sunt poezie”; sunt apreciate „originalitatea” și „sinceritatea”, comparate cu „șipetele pisicilor de pe acoperișuri”⁹. Absența unei critici de autoritate favorabile simbolismului înainte de 1918, identificarea decadentismului cu un cosmopolitism „înstrăinat” și „maladiv”, definesc receptarea de primă instanță a *Plumb*-ului, înghețată de apropierea războiului, dar resuscitată după 1920, prin noile reeditări. După război, E. Lovinescu l-a recuperat pe filieră simbolistă în contul modernismului urban pe care-l patrona, dar cu prejudecăți similare față de poetul „ce-nestezie” și „lipsit de intelectualitate. Polemic față de ideea (nu doar) lovinesciană a „sincerității psihologice” și a „atmosferei”, G. Călinescu îi concede totuși lui Bacovia, într-un prim, amplu și batjocoritor articol, „o continuă conștiință stilistică”, făcînd însă imediat precizarea: „E drept, foarte naivă.” „Goliciunea simbolică” a strofelor îi apare criticului „stupidă”, intimitatea dragostei din *Decembre* e taxată drept „vulgari-tate” („a se oploși într-un cuvînt în casa iubitei din motive de ordin sanitar...”), cutare formulă va fi denunțată ca „expresie trivială”, cutare vers păcătuiește prin „prozaizare” sau printr-un „nonsens ce nu deschide fereastra fanteziei și nu creează nici o muzică interioară”; bref, tot ce iese din patul procustian al canoanelor liricii moderne („muzică interioară”,

⁹ *Noua revistă română*, vol. XVII, 8, 10-17 mai 1915, p. 104.

„fantezie”, „intelectualitate”) e prohibit¹⁰; aceeași imagine de minor supraevaluat reiese și din scurta execuție călinesciană la adresa ediției din 1932 de la Fundațiile Regale, care „dovedește cât de puține lucruri se pot reține dintr-un poet a cărui importanță stă mai mult în aceea că a inspirat pe alții (...) poezie tip romanță, lîncedă, plîngăreață, tenebroasă, ce sugerează totuși stări cu mult superioare celor care le-au dat naștere.”¹¹ Patru ani mai târziu, scriind despre *Comedii în fond* același Călinescu îl compară, depreciativ, pe Bacovia – „un eminescian al sentimentalismului, nu al gândirii” – cu „provincialul” Traian Demetrescu, asemeni căruia „continuă să fie un poet al proletarilor, glorificînd abrutizarea prin crișme, amarele delectări ale umililor”; taxează, de asemenea, manierizarea „obositoare”, „cuvintele tehnice și prozaice” de care poetul, „prea zdrobit de sentiment”, uită să se „purifice”, abuzul de „radicale” și „voita stricare a limbii”, cu „un ce dezlînat și absurd.”¹² Devenit mult mai ponderat, în marea *Istorie...* din 1941 avea să „revoluționeze” însă receptarea avansînd, în contra reprezentării de poet-natură, ideea artificiei dominante; în rest, observații de uzură despre „satanismul” decadent și chiar gafe amuzante, cum ar fi cea privitoare la „capacitatea de reinnoire” dintr-un poem scris la 1900 dar publicat în 1936¹³. În *Poezia „realelor”*, după ce-i acordă calitatea de „poet metafizic” (ceea ce, în 1948, nu mai era tot mai puțin un compliment și tot mai mult o culpă), dar cu „ochi de pictor machetist”, Călinescu persistă în a identifica „haosul” în „zona spiritului” sub „forma delirului”, poetul (un „simbolist” din categoria celor care „nu recunosc nimic fix în univers”) fiind incapabil

¹⁰ În *Vremea*, București, II, 124, 5 octombrie 1930, pp. 4-5.

¹¹ În *Jurnalul literar*, seria a doua, nr. 4-5, 1948.

¹² *G. Bacovia. Comedii în fond*, în *Adevărul literar și artistic*, București, XVIII, 866, 11 iunie 1937, p. 15.

¹³ *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1941, pp. 627-630.

să mențină coerența liniilor.¹⁴ E adevărat că un istoric literar influent instituțional precum G. Bogdan-Duică s-a arătat interesat de manuscritele poetului în vederea unui curs ținut la Universitatea din Cluj (în 1924); că universitarul ieșean Octav Botez a catadicsit să scrie despre poemele sale în *Viața Românească*, unde poetul nu avusese pînă atunci acces¹⁵; că D. Caracostea, titular, la acea vreme, la Catedra de Istorie a literaturii române moderne, l-a invitat, plin de bunăvoință, în 1932 să conferențieze în fața studenților în seria, prețioasă documentar, de „mărturisiri” ale scriitorilor de la Universitatea bucureșteană¹⁶; că Tudor Vianu i-a prefațat comprehensiv ediția de *Opere* de la Fundațiile Regale (1944), cu observații pătrunzătoare în premieră privind cronologia textelor. Este, totuși, destul de puțin. Pe de altă parte, influența asupra unor poeți moderniști de prim-plan (recunoscută de ei) și aprecierile din partea majorității poezilor care contau în epocă au creat premise pentru reconsiderări viitoare, presiunea contextuală a istoriei avînd cuvîntul decisiv. În termenii Ilenei Mălăncioiu: „oricît am fi de generoși cu secolul nostru, el nu este nici pe departe un secol de aur. Este secolul de plumb al marelui Bacovia pe care poate ca nu-l înțelegem încă tocmai

¹⁴ Tudor Vianu, *George Bacovia în ediție definitivă*, în *Revista Fundațiilor Regale*, an X, nr. 7, iulie 1944; reprodus în *Figuri și forme literare*, Casa Școalelor, București, 1946, pp. 126-133, *Studii de literatură română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1965, pp. 537-541 și *Scriitori români*, III, Editura Minerva, București, 1971, pp. 383-389.

¹⁵ Octav Botez, *Un poet modernist: G. Bacovia*, în *Viața Românească*, Iași, an. IV, nr. 7-8, iulie-august 1929, pp. 157-162.

¹⁶ Parte din ele au fost publicate în *Revista Fundațiilor Regale*. Unele „mărturisiri” (ale lui Bacovia, M. Sadoveanu și Ion Barbu), altele au fost predate mai târziu (ex.: *Dintr-un foișor* de T. Arghezi). O ediție censurată a mărturisirilor (din care lipsea chiar organizatorul proscris) a apărut în 1971 la Editura Minerva, restituirea necensurată apărînd abia în 2013 la RCR Editorial București, cu o prefață de Iordan Datcu. Pentru „mărturisirile” lui Bacovia, care i-au adus poetului un onorariu de 5000 de lei, trebuie să ne mulțumim, sub beneficiu de inventar, cu reconstituirile Agathe Grigorescu-Bacovia din 1962.

pentru ca este prea aproape de noi.”, ceea ce sugerează nu atât dimensiunea istorico-politică a poeziei bacoviene, cât enorma încărcătură de „bacovianism” a istoriei contemporane, capacitatea „bacovianismului” de a-i exprima lipsa de speranță, răul profund¹⁷.

Numitorul comun al judecăților critice favorabile dintre cele două războaie nu a fost dat doar de privilegierea volumului *Plumb*, considerat – unanim și pe drept cuvânt – centru de greutate al poeziei bacoviene, ci și de tratarea depreciativă a celorlalte (inclusiv a prozei) ca simptome ale epuizării și declinului creator. Vor urma, după apariția *Stanțelor burgheze* (1946) și după începutul de reconsiderare „progresistă”, imediat postbelică, șase ani de carantină ideologică pe motiv de negativism decepționist și pesimism decadent, pentru ca după 1954 să asistăm la o recuperare oficială (nici pe departe la fel de spectaculară ca aceea a lui Arghezi), iar după 1965 la un salt canonic uluitor. „Victima societății burgheze” ajunge să fie reevaluată în avangarda celor mai noi tendințe literare și filosofice europene: existențialismul lui Camus și Sartre, absurdismul psihic și drama incomunicării de la Beckett și Ionesco, poezia concretă și spațială, sunt doar câteva vecinătăți invocate. Începe acum și o veritabilă competiție critică pentru scoaterea lui Bacovia din zona tot mai desuetă a simbolismului: poetul e recitat ca „antisimbolist” fauve, neoprimivist, expresionist, tangent dadaismului și suprarealismului... „Ultimul” Bacovia va trebui să aștepte însă eseul din 1977 al lui Ion Caraion și intrarea în scenă a neo-avangardelor metodologice și literare din dezolanții „bacovienii” ani `80. Trecerea „bacovianismului” din literatură în istorie va marca, decisiv, receptarea, de data asta prin revalorizarea volumelor târzii, considerate anterior „apoetice”, „incoerente” sau „afazice” de mai toți comentatorii „serioși.”

Mai mult și altfel decât Tudor Arghezi – tipic poet „fără vîrstă” sau avînd „toate vîrstele deodată”, debutant editorial la 47 de ani și activ pînă la 87... – *ultimul*¹⁸ Bacovia sfidează mitul romantic al poetului tînar (activ la noi pînă în anii `70, prin Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Mircea Dinescu, poate și Mircea Cărtărescu) și al poeziei ca formă a tinereții. Nu atât prin creativitatea senectuții, deloc prodigioasă, cât prin faptul că „poezia tînăra” (*i.e.* „vie”) a *tuturor* promoțiilor lirice ulterioare își găsește afinități profunde cu el. Sigur, sigur: există nenumărate exemple de pictori figurativi convertiți la nonfigurativism, de muzicieni de bebop convertiți la free electric jazz, de poeți metafizici și abstracționiști deveniți, sub presiunea modei, concrețiști, cotidianiști și biografști. Numai că Bacovia e un „precursor” care inovează în afara *oricăror* modele. Mai mult decât Arghezi, – bun cunoscător de poezie și comentator avizat al altor arte, descoperitor și lansator prodigios de tineri poeți – Bacovia sfidează și prejudecata *scholar* a poetului apt să-și teoretizeze scrisul; ba chiar, dintre poeții români importanți, e considerat a fi cel mai „a-teoretic”. O imagine care s-a impus și cea a poetului care-și pune în dificultate critica, pe care o „depășește”. Într-adevăr, sunt foarte rare cazurile de poeți care să pună criticii în situații mai dificile decât o face poezia lui Bacovia (a existat o „bătălie Bacovia”, cum a existat o „bătălie Arghezi” și o „bătălie Macedonski”). Cu atât mai mult cu cât ea conține, într-o măsură mai mare decât la mulți alți „canonici”, o cantitate deconcertantă de licențe poetice, de acte ratate și „glitch-uri”, de versuri puerile, stîngace sau pur și simplu stupide, frizînd veleitarismul sau chiar debilitatea psihică, resemnificate însă spectaculos de proximitatea altor versuri sau secvențe apte să ridice limbajul cel mai precar la puterea unei autenticități inaccesibile altora; ca și cînd gîndirea poetică ar fi transgresat, asemenea unui

¹⁷ Heana Mălăncioiu, *Călătorie spre mine însămi*, Editura Cartea Românească, București, 1987, p. 56.

¹⁸ Există o întreagă tipologie critică a „tînărului” și, simetric, a „ultimului”, inclusiv în titlurile de cărți dedicate unei personalități sau alteia.

laser, toate modelele moderne, ajungînd pînă la limita conceptului de poezie. A fost emisă chiar ideea unei incompatibilități „psihofizice” între poetul bolnav, fragil, mereu pe marginea prăpastiei, și comentatorii săi „sănătoși”, integri. Lucian Raicu opina, într-unul dintre cele mai pătrunzătoare texte critice despre Bacovia, că a scrie despre poezia acestuia e „aproape de neconceput aflîndu-te într-o stare psihofizică satisfăcătoare, într-o *formă* bună (...). Vei scrie cu siguranță ceva limpede și fals, frumos articulat și fără autentic raport cu obiectul. Marii critici de-acum jumătate de veac n-au știut să evite inadecvarea. A scrie despre Bacovia nu *bine*, ci relativ exact, asta pretinde o anumită împușinare a talentului critic, o slăbire voită, dacă altfel nu se poate, a dispoziției vitale, a fericirii de a fi și de a scrie și, nu în ultimul rînd, o chinuitoare acceptare a contradicției, a *contrazicerii*. Să spui, de pildă, într-o frază că e o natură șubred-depresivă și, în cea imediat următoare, sau ceva mai încolo, că e o natură puternică, dominatoare. Că are geniu, dar mult talent, nu. (...) Există o stîngăcie bacoviană, o sinceră incapacitate, un refuz al articulării *depline*. Intuiția genială de a așeza o strofă «slabă» lîngă două versuri «bune», o platitudine «jalnică» lîngă o formulare de efigie. Față de alți mari poeți, Bacovia face figură de diletant, de amator lipsit de perfect meșteșug; însă, în realitate, el *știe* mai bine decît ei cum se *face*, nu numai cum se simte poezia. *Il est l' amateur dérisoire au milieu des professionnels* (Claudél despre Verlaine). Amatorismul său este forma, uneori supremă, a profesionalității literare. (...) Crezi că știi ce este poezia și constatăi că te-ai înșelat. (...) Orice poezie adevărată este gîndire comprimată, exercitîndu-se în salturi, dar la Bacovia comprimarea e dusă uneori pînă la o paradoxală abolire a cuvîntului, iar salturile se execută cu amețitoare viteză, acoperind distanțe altfel *neîngăduit* de mari. Neîngăduite altuia; numai bune pentru el. (...) De aici, puterea de *constrîngere* a versului bacovian (...). A deveni puternic prin asumarea fără rezerve a slăbiciunii, fadorii existențiale, vulnerabilității. A cîștiga

printr-o fantastică acumulare de pierderi. A spori printr-o acumulare continuă, nedezmințită. A rezista la infinit prin cedări consimțite și demnaă de compasiune lipsă de rezistență. Știa multe acest neștiutor. E un învingător Bacovia, acest învins predestinat.”¹⁹ Într-adevăr: spiritele *clasicizante*, „normale”, integrate social și autoritare instituțional, iubitoare de armonie, coerență și, mai ales, de „sănătate” organică, au avut un recul invariabil în fața a ceea ce au perceput drept „anormalitatea” poetului. Paradoxul face însă ca tocmai „a-teoreticul” Bacovia să stimuleze spiritele cele mai experimentaliste și teoretizante ale ultimelor decenii, de la textualiștii tel-quel-izanți din grupul „Noii”, trecînd prin contribuțiile unor practicanți ai structuralismului și semioticii, prin recuperările în contul poeticilor optzeciste și post-optzeciste ș.a.m.d.

Posteritatea critică postbelică a lui Bacovia e prodigioasă. „Nebunia Bacovia este unică în critica românească”, constată N. Manolescu în *Istoria critică...*, reluând formula lui Sainte-Beuve în privința lui Baudelaire, după apariția volumului *Les Fleurs du Mal*. Referință care trădează o incomprehenșiune similară celei a criticului francez. În fapt, Manolescu se întoarce tardiv la prejudecățile criticii interbelice, după ce în tinerețe le sfidase. De la deja citatul E. Lovinescu la B. Fundoianu („acromatopsie”, „cuvintele curg fără contur și fără conștiință”), trecînd prin F. Aderca („un poet al nebuniei”), și de la G. Călinescu („Niciînd nu mi s-a părut mai steapă cercetarea prin zone teoretice a poeziei ca în cazul lui G. Bacovia, poet inocent de orice preștiință artistică”) la Vladimir Streinu („jelanie a fiziologiei”), a fost acreditată ideea unui Bacovia aproape lipsit de luciditate, scris, parcă, de propria alienare. În siajul acestei prejudecăți se situează și următoarea afirmație pe care N. Manolescu o împărtășește cu majoritatea congenerilor (autor al cîtorva studii însoțitoare importante, E. Simion nu va scrie nici în *Scriitori*

¹⁹ Lucian Raicu, *Învîgătorul*, în *Calea de acces*, Editura Polirom, Iași, pp. 7-45.